

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

34

Vragen van het lid **Pierik** (BBB) aan de Minister van Infrastructuur en Waterstaat over *het onteigenen van grond om een betere waterkwaliteit te bereiken* (ingezonden 22 juli 2024).

Antwoord van Minister **Madlener** (Infrastructuur en Waterstaat) (ontvangen 23 september 2024). Zie ook Aanhangsel Handelingen, vergaderjaar 2023–2024, nr. 2429.

Vraag 1

Bent u bekend met het artikel «Waterschap wil grond gaan onteigenen voor betere waterkwaliteit»¹

Antwoord 1

Ja.

Vraag 2

Hoe beoordeelt u de opmerking van bestuurder Karin van den Berg van het waterschap Brabantse Delta over de mogelijkheden die de Omgevingswet biedt voor het onteigenen van land om de waterkwaliteit te verbeteren?

Antwoord 2

De Omgevingswet biedt inderdaad de mogelijkheid tot onteigening in het belang van de fysieke leefomgeving. Dit kan dus ook betekenen dat dit ter verbetering van de waterkwaliteit gebeurt. De mogelijkheid om te onteigenen ten behoeve van rivierverbetering en van de bestrijding van waterverontreiniging bestond ook al onder de voorheen van kracht zijnde wetgeving. Gewijzigd is nu dat onder de Onteigeningswet die bevoegdheid uitsluitend door de Kroon kon worden uitgeoefend en dat onder de Omgevingswet het waterschap dit instrument ook zelfstandig kan inzetten.

Vraag 3

Is het onteigenen van land ten behoeve van het verbeteren van waterkwaliteit waarvan de oorzaak van de vervuiling in een ander land is gelegen een mogelijkheid binnen de huidige wet- en regelgeving?

¹ BN de Stem, «Waterschap wil grond rond Breda gaan onteigenen voor betere waterkwaliteit: «Tijdsdruk is heel hoog»» 14 juli 2024 (Waterschap wil grond rond Breda gaan onteigenen voor betere waterkwaliteit: «Tijdsdruk is heel hoog» | Breda | bndestem.nl)?

Antwoord 3

Onteigenen kan alleen plaatsvinden als hier een gegronde reden voor is. Er moet sprake zijn van een onteigeningsbelang, van noodzaak en van urgentie. De onteigening moet in dit geval dus daadwerkelijk nodig zijn om de waterkwaliteit te verbeteren. Dat kan ofwel het geval zijn als de betreffende verontreiniging (mede) afkomstig is van het te onteigenen perceel, ofwel als het perceel nodig is om andere gegronde redenen. In het geval van Brabantse Delta gaat het om deze tweede situatie. Er is hier geen sprake van onteigening om een vervuillingsbron weg te nemen, maar er zijn percelen nodig om daarop werkzaamheden uit te voeren voor een andere fysieke inrichting van de rivier.

Vraag 4

Is het onteigenen van land ten behoeve van het verbeteren van de waterkwaliteit waarbij er geen een-op-een-relatie is aangetoond tussen de waterkwaliteit en het landgebruik van het betreffende stuk land een mogelijkheid binnen de huidige wet- en regelgeving? Zo nee, zijn er plannen in de maak die dat mogelijk maken?

Antwoord 4

Er moet altijd een gegronde reden zijn om over te kunnen gaan tot het onteigenen van land ter verbetering van de waterkwaliteit. Dit hoeft echter niet noodzakelijkerwijs samen te hangen met het effect van het desbetreffende landgebruik op de waterkwaliteit. Het kunnen beschikken over land voor de uitvoering van gebiedsgerichte maatregelen in of rond het watersysteem kan hiervoor ook een reden zijn. Zie het antwoord op vraag 3. Er zijn geen plannen hier verandering in aan te brengen.

Vraag 5

Vindt u dat onteigenen van land met het oog op waterdoelen een reguliere beleidskeuze mag zijn?

Antwoord 5

Op het bereiken van de doelen van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) per 2027 rust een resultaatsverplichting. Nederlandse overheden, zoals waterschappen, hebben de verantwoordelijkheid de nodige maatregelen te nemen om dit resultaat te bereiken. Zij kunnen daarvoor verschillende instrumenten inzetten. Onteigening behoort ook tot het beschikbare instrumentarium. Het is wel van belang dat onteigening pas aan de orde is als een minnelijke oplossing niet mogelijk blijkt en andere instrumenten – zoals de gedoogplicht – ook geen soelaas bieden. Elke overheid draagt zelf de verantwoordelijkheid voor de politiek-bestuurlijke keuze welk wettelijk instrument wel of niet wordt ingezet, en voor de gevolgen daarvan. Zie ook de antwoorden bij vraag 3 en 4.

Wat het rijksinstrumentarium betreft, is het kabinet geen voorstander van gedwongen onteigening, anders dan in uiterste noodzaak.

Vraag 6

Worden agrariërs afgerekend op de nutriënten die via de riolering in het oppervlaktewater terecht komen, bijvoorbeeld door onteigening?

Antwoord 6

Nee. Bij de aanpak van waterverontreiniging worden de verschillende bronnen apart onderscheiden. Hierbij wordt onder meer gekeken naar de route via riooloverstorten, via rioolwaterzuiveringsinstallaties, via uit- en afspoeling en drainage vanaf agrarische percelen, en het buitenland. Momenteel wordt vanuit het Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur een actualisatie van de bronnenanalyse uitgevoerd waarmee ook de landbouwbijdrage voor de nutriëntenverontreiniging wordt geactualiseerd.²

² Kamerstuk 33 037, nr. 526.

Vraag 7

Welke mogelijkheden hebt u als Minister om buurlanden aan te spreken op vervuild water dat met gehalten boven de normen van de Kaderrichtlijn Water (KRW) ons land binnenkomt?

Antwoord 7

Nederland voert het gesprek met de buurlanden over verontreiniging die van bovenstrooms afkomstig is. Dit gebeurt in diverse gremia. Waar het de hoofdstroom van de grote rivieren betreft wordt het onderwerp bijvoorbeeld geagendeerd in de internationale rivier- en grenswatercommissies van de Rijn, Maas, Schelde en Eems. Daarnaast voeren (regionale) overheden gesprekken over grensoverschrijdende verontreinigingen binnen hun beheergebied, voornamelijk waar het de kleinere grensoverschrijdende waterlopen betreft. Een groot deel van de gesprekken vindt nu nog op ambtelijk niveau plaats. Indien nodig kan escalatie naar het politieke niveau plaatsvinden, en van regionaal naar centraal niveau. De Minister van Infrastructuur en Waterstaat kan dus – waar nodig – bilateraal het gesprek aangaan met buitenlandse collega's over specifieke knelpunten. Ook voor het opstellen van gemeenschappelijke, internationale delen bij de stroomgebied-beheerplannen vindt afstemming plaats. Wanneer we niet tot overeenstemming komen met onze buurlanden over de benodigde inzet, kan de Europese Commissie gevraagd worden om te bemiddelen.

Vraag 8

Is Nederland onder de KRW verantwoordelijk voor het schoonmaken van water dat in andere landen wordt vervuild?

Antwoord 8

Nee. Nederland moet de andere landen daarop aanspreken waar nodig, maar is niet zelf verantwoordelijk om ervoor te zorgen dat het water voldoende schoon de grens passeert. Overigens is het water dat via de rivieren Nederland binnenkomt, vaak schoner dan het water dat Nederland verlaat richting de zee.

Vraag 9

Bent u in contact met de Belgische overheid over het probleem in de regio Markdal Noord, waar een overschrijding van de normen plaatsvindt vanwege riooloverstorten in België? Zo ja, wat is daar de stand van zaken van?

Antwoord 9

Vanuit het ministerie is er op dit moment geen contact hierover. Het waterschap Brabantse Delta is als eerste aan zet om met de Vlaamse verantwoordelijke overheden te spreken en sluit daarom op regelmatige basis aan in verschillende Vlaamse regionale gremia om het thema waterkwaliteit te bespreken. Ook in omgekeerde richting worden de Vlaamse partners rond de Mark uitgenodigd door het waterschap. Door de vele regenval hebben inderdaad riooloverstorten plaatsgevonden, zowel in het Vlaamse als het Nederlandse deel van de rivier. Op dit moment is het nog te vroeg om te stellen dat de normoverschrijding uitsluitend door Vlaamse riooloverstorten is veroorzaakt. Het waterschap heeft hierover een gesprek gepland met de Belgische partners dat op korte termijn zal plaatsvinden.

Vraag 10

Hoeveel riooloverstorten zijn er in Nederland en bij hoeveel riooloverstorten wordt er frequent gemeten op waterkwaliteit?

Antwoord 10

Er zijn 13.000 riooloverstorten (meest recente gegevens uit 2016). Er wordt bij deze overstorten niet specifiek gemonitord op de waterkwaliteit. Wel wordt op de belangrijkste (ongeveer 20%) van deze locaties gemeten op de frequentie van overstorten. Voor de meeste locaties blijkt tussen de 0 en 10 keer per jaar een overstort plaats te vinden. Riooloverstorten kunnen daarmee enkele malen per jaar kortdurend op plaatselijk niveau relevant zijn voor de waterkwaliteit, vanwege het optreden van lokaal zuurstofgebrek en/of vissterfte. Op het geheel aan belastingen voor

de waterkwaliteit vormen riooloverstorten echter een kleine bron. Voor de totale nutriëntenemissie naar oppervlaktewater bedraagt het aandeel vanuit riooloverstorten ongeveer 0,4% (bron: emissieregistratie). Niettemin wordt ook deze emissiebron aangepakt, zie daarvoor het antwoord op vraag 13.

Vraag 11

Is er een up-to-date monitoringsprogramma voor wat betreft de waterkwaliteit in de buurt van riooloverstorten?

Antwoord 11

Zoals is aangegeven bij vraag 10 wordt niet specifiek gemonitord bij overstorten. Wel worden reguliere waterkwaliteitsmetingen door waterschappen uitgevoerd op verschillende plekken in het oppervlaktewater. Voor een specifieke locatie of een specifiek evenement vindt soms maatwerkmonitoring plaats.

Vraag 12

Hoe berekent emissieregistratie.nl de toedeling van vervuiling uit riooloverstorten? Wordt dit getoetst aan meetgegevens?

Antwoord 12

De berekening van de emissies uit riooloverstorten is een complexe analyse. Hierbij wordt waar mogelijk gebruik gemaakt van meetgegevens en anders van modelstudies en schattingen op basis van expertkennis. Daarbij wordt tevens de betrouwbaarheid van de berekeningen bepaald. De manier waarop emissieregistratie.nl de toedeling van emissies uit riooloverstorten berekent, is uitgebreid beschreven in een factsheet³ en onderliggende rapporten.⁴

Vraag 13

Is er inzicht in de gevolgen van de vele regenval in 2023 en 2024 voor de werking van de riooloverstorten en de daaraan gekoppelde waterkwaliteit? Zo nee, bent u voornemens hier actie op te ondernemen richting de gemeenten die verantwoordelijk zijn voor de overstorten?

Antwoord 13

Veel en/of langdurige regenval is meestal juist goed voor de waterkwaliteit. Zolang het water via het riool kan worden afgevoerd, leidt langdurige regelval niet tot overstorten. Dit is alleen bij hevige buien aan de orde. De afgelopen jaren is het aantal hoosbuien wel toegenomen en daardoor kan het aantal overstorten ook gestegen zijn. Komt het tot een overstort, dan is dat plaatselijk en tijdelijk ongunstig voor de waterkwaliteit.

Hoewel het in algemene zin om een kleine bron gaat (zie het antwoord op vraag 10), is het daarom goed dat maatregelen worden genomen om (de negatieve effecten van) riooloverstorten zoveel mogelijk te voorkomen. Het gaat dan bijvoorbeeld om het afkoppelen van hemelwater van gemengde stelsels en het benutten en/of infiltreren van hemelwater, wat voorkomt dat er vuilwater in het oppervlaktewater kan komen. Tegelijkertijd moeten er voorzieningen zijn om overtollig hemelwater af te voeren om overlast en schade te voorkomen. Dit alles vergt veel investeringen en tijd. In het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie zijn al deze onderwerpen belegd bij gemeenten en waterschappen.

Het aanpakken van riooloverstorten is als KRW-maatregel ook onderdeel van de stroomgebiedbeheerplannen. Binnen het KRW-impulsprogramma overlegt het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat met decentrale overheden over onder andere de voortgang van de uitvoering van KRW-maatregelen. Hierbij komt ook de aanpak van riooloverstorten aan bod.

³ [https://legacy.emissieregistratie.nl/erpubliek/documenten/06%20Water/01%20Factsheets/31B%20-%20Factsheet%20effluenten%20\(berekend\)_20240603.pdf](https://legacy.emissieregistratie.nl/erpubliek/documenten/06%20Water/01%20Factsheets/31B%20-%20Factsheet%20effluenten%20(berekend)_20240603.pdf).

⁴ Onder andere https://legacy.emissieregistratie.nl/erpubliek/documenten/06%20Water/01%20Factsheets/01%20Achtergronddocumenten%20bij%20de%20factsheets/P4UW_Achtergrondrapport_Emissieregistratie_Afvalwaterketen_2017.pdf.

Vraag 14

Welke mogelijkheden, behoudens het afkoppelen van regenwater, ziet u om vervuiling van oppervlaktewater vanuit riooloverstorten tegen te gaan en zijn deze mogelijkheden realiseerbaar voor 2027?

Antwoord 14

Zoals bij vraag 13 is benoemd wordt er door waterschappen en gemeenten gewerkt aan het verminderen van de belasting vanuit overstorten naar het oppervlaktewater. Door inspanningen in het verleden is het aantal riooloverstorten dat nu nog mogelijk een significante belasting vormt voor een KRW-waterlichaam teruggedrongen tot minder dan 1% (123 van de 13.000 overstorten). Deze resterende overstorten worden geadresseerd in het KRW-maatregelenprogramma tot en met 2027.

Hierbij zijn verschillende maatregelen denkbaar, zoals plaatsing van een bergbezinkbassin achter een overstortconstructie. Deze houdt vuil tegen en bergt water, waardoor minder en schoner water overstort. Ook is het denkbaar in te zetten op berging en infiltratie van regenwater in de woonwijken door het toepassen van bijvoorbeeld wadi's en op sanering van andere vervuilingbronnen in stedelijk gebied (hondenpoep, eendjes voeren, bemesten van tuinen en openbaar groen). Per overstort zal door de gemeente en het waterschap gekeken moeten worden welke maatregelen het meest effectief zijn en of deze tijdig kunnen worden uitgevoerd.

Vraag 15

Ziet u mogelijkheden om ervoor te zorgen dat rioolwaterzuiveringsinstallaties meer nutriënten uit het water filteren?

Antwoord 15

Anders dan bij overstorten, kunnen rioolwaterzuiveringsinstallaties wel een permanent effect op de kwaliteit hebben, via de lozing van effluent. Op dit moment wordt een onderzoek gestart naar de impact van rioolwaterzuiveringsinstallaties op de KRW-doelstellingen. Hierbij wordt in samenwerking met de waterbeheerders voor alle installaties bezien of en zo ja welke opgave hier ligt, door het uitvoeren van immissietoetsen op het effluent. Afhankelijk van de uitkomsten hiervan wordt nader bekeken welke maatregelen nodig en mogelijk zijn, zowel binnen de rioolwaterzuiveringsinstallaties, als eerder in de afvalwaterketen. Daarnaast geldt dat door de lopende herziening van de Europese Richtlijn Stedelijk Afvalwater hogere eisen zullen worden gesteld aan een deel van de zuiveringen dan voorheen. Voor deze zuiveringen betekent dit dat er een vierde zuiveringstrap gebouwd zal moeten worden. Deze extra zuiveringstrap is voornamelijk gericht op het verwijderen van microverontreinigingen zoals medicijnresten uit het afvalwater. Het installeren van een zuiveringstrap is een kostbare aangelegenheid die meerdere jaren duurt. Afhankelijk van de soort zuivering kan dit ook positieve gevolgen hebben voor het verwijderingsrendement van nutriënten.

Vraag 16

Bent u bereid met de waterschappen in gesprek te gaan over het toepassen van innovatieve technieken?

Antwoord 16

Er zijn al diverse maatregelen en acties in gang gezet om de emissies vanuit rioolzuiveringsinstallaties verder te verminderen, onder andere door de inzet van innovatieve technieken in de rioolzuivering (zie ook de Kamerbrief van 16 augustus 2024).⁵ Hiermee wordt de opgave voor de waterkwaliteit vanuit de rioolzuiveringsinstallaties aangepakt. Deze trajecten worden uitgevoerd in nauwe samenwerking met de waterschappen en andere betrokken partijen zoals gemeenten. De waterbeheerders kiezen zelf welke techniek wordt toegepast in hun rioolzuiveringsinstallaties, in afstemming met het bevoegd gezag. Daarbij is het niet aan het ministerie om te sturen op welke techniek precies toegepast wordt. Dit zal ook afhangen van de specifieke omstandigheden van het geval. Het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat zal in het

⁵ Aanhangsel van de Handelingen 2023–2024, nr. 2286.

kader van het KRW-impulsprogramma er wel op toezien dat hiermee de noodzakelijke resultaten bereikt worden.